

Tarkastuslautakunta Arviointiperiaatteet 2023-2025

Tarkastuslautakunta 16.02.2023 § 21

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue

Lappi buresveadjinguovlu
Laapi pyereestvaijeemkuávl
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Sisällysluettelo

1. Tarkastuslautakunnan tehtävät hyvinvointialueilla ja Lapin hyvinvointialueen hallintosäännössä.....	2
2. Tarkastuslautakunnan kokoukset ja asioiden käsittelyjärjestys.....	4
3. Tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan periaatteet	5
3.1. Yleiset periaatteet	5
3.2. Eettiset periaatteet	6
3.3. Arvioinnin suunnitelmallisuus	6
3.4. Arvioinnin kohdentamisen periaatteet	6
4. Arvioinnin laadun varmistaminen	8
4.1. Arvioinnin toteutusprosessi ja vastuut valmistelussa.....	8
4.2. Arviointien toteuttamistapoja	9
4.3. Arvioinnin tietolähteet.....	11
4.4. Valtuustolle raportoinnin sisältömääritykset	12
4.5. Arvioinnin kehittäminen	13
5. Arvioinnin vaikuttavuuden varmistaminen	14
5.1. Arviointitulosten viestintä ja arviointiprosessin aikainen vuorovaikutus	14
5.2. Vastaukset kannanottoihin ja tarkastuslautakunnan kannanottojen vaikuttavuuden seuranta.....	15
6. Keskeisiä käsitteitä	15
7. Lähteet.....	17

1. Tarkastuslautakunnan tehtävät hyvinvointialueilla ja Lapin hyvinvointialueen hallintosäännössä

Aluevaltuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja.¹

Hyvinvointialuelain 125 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- 1) valmistella aluevaltuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko aluevaltuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet hyvinvointialueella ja hyvinvointialuekonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä taloussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden riittävyyttä talouden tasapainotuksen kannalta;
- 4) huolehtia hyvinvointialueen ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa, että 89 §:ssä säädettyä velvollisuutta ilmoittaa sidonnaisuuksista noudatetaan, ja saattaa ilmoitukset aluevaltuuston tiedoksi;
- 6) valmistella aluehallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Tarkastuslautakunnan itsenäisyyttä ja erityisasemaa korostaa se, että aluehallitus voi poiketa tarkastuslautakunnan esityksestä lautakuntaa koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi ja talousarvioksi hyvinvointialueen hallintosäännön ja talousarvioesityksen yhteensovittamiseen liittyvästä perustellusta syystä.

Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa aluevaltuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään aluevaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voi antaa aluevaltuustolle muitakin tarpeellisia pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista.

Aluehallitus antaa aluevaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

Lapin hyvinvointialueen hallintosäännön² (HS) 91 §:n mukaan tarkastuslautakunta:

- 1) hyväksyy tarkastuslautakunnan arviointisuunnitelman;
- 2) seuraa tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista ja tilintarkastajan tehtävien suorittamista sekä tekee tarpeen mukaan esityksiä tilintarkastuksen kehittämiseksi;

¹ Laki hyvinvointialueesta (hyvinvointialuelaki) 611/2021 § 125

² Lapin hyvinvointialueen aluevaltuusto 19.12.2022 § 134

- 3) huolehtii, että tilintarkastusta varten on tarpeelliset voimavarat, jotka mahdollistavat tilintarkastuksen suorittamisen julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa;
- 4) tekee aloitteita ja esityksiä tarkastuslautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen tarkastuksen, sekä Valtiontalouden tarkastusviraston tehtävien yhteensovittamisesta tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 5) valvoo sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista, saattaa sidonnaisuusilmoitukset tiedoksi aluevaltuustolle kerran vuodessa ja huolehtii sidonnaisuusrekisterin julkisten tietojen julkaisemisesta hyvinvointialueen verkkosivuilla;
- 6) on sidonnaisuusrekisterin rekisterinpitäjä sekä
- 7) vastaa tiedottamisesta,
- 8) päättää toimintaansa kuuluvien palvelujen hankinnoista, sopimuksista ja muista sitoumuksista.

Tarkastuslautakunta tiedottaa ja raportoi tehtäviinsä liittyvistä asioista ensisijaisesti aluevaltuustolle. Muu tiedottaminen tapahtuu tarkastuslautakunnan päättämällä tavalla. Tiedotuksessa noudatetaan soveltuvin osin aluehallituksen hyväksymiä yleisiä ohjeita tiedottamisen periaatteista.

Hallintosäännön 13. luvun mukaan ulkoisen valvonnan muodostavat tarkastuslautakunta, tilintarkastaja ja tarkastuslautakunnan alainen ulkoisen tarkastuksen yksikkö. Hallintosäännön 94 §:n mukaan ulkoisen tarkastuksen yksikkö valmistelee tarkastuslautakunnan päätettävät asiat sekä tukee tarkastuslautakuntaa hyvinvointialueen tavoite-, tuloksellisuus- ja tarkoituksenmukaisuusarvioinnissa.

Tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan tulisi perustua suunnitelmaan, joka voitaisiin tarkastuslautakunnan niin päättäessä antaa tiedoksi aluevaltuustolle. Arviointi perustuisi muun muassa hyvinvointialuestrategiaan, talousarvioon ja -suunnitelmaan, päätöksiin, raportointitietoon ja muuhun tarkastuslautakunnan hankkimaan tietoon.

Arvioinnin tulisi olla objektiivista ja luotettavaa ja sen tulisi tukea päätöksentekoa ja toiminnan kehittämistä. Arviointi tulisi kohdistaa tuloksellisuuden kannalta keskeisiin tavoitteisiin ja toimintoihin. Tarkastuslautakunnan tulisi arviointikertomuksen valmistelussa ottaa huomioon myös Valtiontalouden tarkastusviraston mahdollisesti antamat arviot hyvinvointialueen toiminnasta ja taloudesta.³

---

³ HE 241/2020 vp, s. 630

2. Tarkastuslautakunnan kokoukset ja asioiden käsittelyjärjestys

Tarkastuslautakunta päättää hallintosäännön 151 §:n mukaan kokoustensa ajan ja paikan. Tarkastuslautakunta voi pitää kokouksen sähköisesti (HS 149 §). Kokousten määrä ja ajankohdat päätetään kokousaikatauluissa. Lautakunnan arviointitoiminta on suunnitelmallista ja etenee järjestelmällisesti (Taulukko 1).

Taulukko 1. Lautakunnan keskeisten asioiden vuosittainen käsittelyjärjestys on seuraava:

Kuukausi	Taphtuma	Käsittävät asiat	Arviointitilaisuus
Tammikuu	Kokous	Arviointikertomuksen valmistelun ohjaus ja viestintäsuunnitelma	Arviointitilaisuudet (arviointimuistio)
Helmikuu	Kokous	Tilintarkastajan raportointi, sisäisen tarkastuksen raportointi, lautakunnan ja ulkoisen tarkastuksen yksikön toimintakertomukset, tilinpäätös, arviointikertomuksen valmistelu	Arviointitilaisuudet (arviointimuistio)
Maaliskuu	Kokous	Tilinpäätöksen esittely, arviointikertomuksen valmistelu	
Huhtikuu	Kokous	Arviointikertomuksen valmistelu, talouden ja toiminnan seuranta	
Toukokuu	Kokous	Arviointikertomuksen hyväksyntä, tilintarkastajan loppuraportti, tilintarkastuskertomus, tilinpäätös ja tilintarkastuskertomus valtuustolle Arviointikertomuksen luovutus valtuustolle	
Kesäkuu	Kokous	Arviointiperiaatteet, arviointisuunnitelma, lautakunnan työohjelma, syksyn kokousaikataulu, ulkoisen tarkastuksen yksikön tarkastuksen raportointi	
Elokuu	Kokous	Arviointiraportti 30.6. tilanteesta, talouden ja toiminnan seuranta, syksyn koulutukset, talousarvio- ja suunnitelma, tilintarkastussuunnitelma ja työohjelma	
Syyskuu	Kokous	Arviointien toteuttamissuunnitelmat, arviointitilaisuuksien ajankohdat, sidonnaisuusilmoitukset valtuustolle, ulkoisen tarkastuksen yksikön työohjelma	Arviointitilaisuudet (arviointimuistio)
Lokakuu	Kokous	Sisäisen tarkastuksen yksikön tarkastusten raportointi, vastaukset edellisen vuoden arviointikertomukseen, talouden ja toiminnan seuranta	Arviointitilaisuudet (arviointimuistio)
Marraskuu	Kokous		Arviointitilaisuudet (arviointimuistio)
Joulukuu	Kokous	Tilintarkastajan raportointi, käyttösuunnitelma, kevään kokousaikataulu ja koulutukset	Arviointitilaisuudet (arviointimuistio)

3. Tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan periaatteet

3.1. Yleiset periaatteet

Arvioinnin tehtävänä on edistää hallinnon ja päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä toimintatapojen kehittämistä. Arviointi tuottaa tietoa päätöksenteon tueksi ja perustuu systemaattiseen tiedonkeruuseen ja analysointiin, ja on siten osa demokraattista järjestelmää.⁴ Arviointitoiminnassa vastataan kysymyksiin millä tavalla arviointitoimintaa suoritetaan ja mihin tietoon arviointi perustuu.

Aluevaltuusto jakaa vuosittain talousarviossa resurssit hyvinvointialueen toiminnolle ja päättää keskeiset vuositavoitteet. Tarkastuslautakunta huolehtii hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämisestä, hyvinvointialueen ja hyvinvointialuekonsernin toimintaan ja talouteen kohdistuvasta tavoite-, tuloksellisuus- ja tarkoituksenmukaisuusarviointista.

Tarkastuslautakunta arvioi tavoitteiden toteutumista ja saattaa arviointinsa tulokset valtuustolle. Valtuusto voi halutessaan tehdä päätöksiä arviointitulosten pohjalta. Arvioinnilla edistetään ja vahvistetaan palveluiden tuottamista hyvinvointialueen asukkaille asukaslähtöisesti ja tuloksellisesti.

Tarkastuslautakunta toimii hyvinvointialuelain mukaan muista lautakunnista poiketen suoraan valtuuston alaisena, mikä korostaa lautakunnan riippumattomuutta aluehallituksesta ja muusta toimivasta johdosta. Kiinteää yhteyttä aluevaltuustoon korostaa myös se, että lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja. Tarkastuslautakunnan vaalikelpoisuuden sääntelyllä hyvinvointialuelaisissa on haluttu turvata riippumattomuus muun muassa aluehallituksesta ja hyvinvointialuekonsernin johdosta jo jäsenten valintavaiheessa.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on valmistella hallinnon ja talouden tarkastukseen ja arviointiin liittyvät asiat. Tästä syystä aluehallitus ei voi ottaa sen päätöksiä käsiteltäväkseen (hyvinvointialuelaki 97 §). Muista toimielimistä poiketen aluehallituksen puheenjohtajalla eikä hyvinvointialuejohtajalla ole läsnäolo-oikeutta tarkastuslautakunnan kokouksessa (HS 157 §).

Lähtökohtana on, että tarkastuslautakunnan arviointitoiminta tuottaa aluevaltuustolle objektiivista tietoa toiminnan ja talouden ohjausta, kehittämistä ja päätöksentekoa varten. Arvioinnin objektiivisuutta varmistaa myös esteellisyysäännösten noudattaminen arviointien valmistelussa. Tuotettu tieto on myös konsernin johdon käytettävissä.

Hyvinvointialuelain (611/2021) mukaan tarkastuslautakunnan tehtävä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet hyvinvointialueella ja

⁴ Oulun kaupunki, tarkastuslautakunta 24.1.2022 § 7

hyvinvointialuekonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Lapin hyvinvointialue tytäryhteisöineen muodostaa hyvinvointialuekonsernin.

3.2. Eettiset periaatteet

Tarkastuslautakunta noudattaa hyvinvointialueen eettisiä ohjeita.⁵

3.3. Arvioinnin suunnitelmallisuus

Tarkastuslautakunnan arviointityö on suunnitelmallista. Lautakunta laatii koko toimikautensa kattavan arviointisuunnitelman (hyvinvointialuelaki 125 §) ja sitä tarkentavan vuosittaisen työohjelman. Arviointisuunnitelma laaditaan sen jälkeen, kun aluevaltuusto on päättänyt hyvinvointialueen strategiasta. Lapin hyvinvointialueen strategiasta on päätetty aluevaltuustossa 6.2.2023 § 5.

Hyvinvointialuestrategian pohjalta määritetään arviointiaiheet, joiden arviointiin lautakunta toimikaudellaan erityisesti keskittyy. Arviointisuunnitelmaa voidaan tarkistaa vuosittain. Työohjelmassa, joka hyväksytään kesäkuussa (vrt. taulukko 1), lautakunta määrittää seuraavassa arviointikertomuksessa raportoitavat arviointikohteet. Työohjelman ulkopuolelta otetaan uusia kohteita vain lautakunnan päätöksellä. Työohjelmassa voidaan määritellä myös lautakunnan muut tehtävät, koulutukset ja toiminnan kehittäminen.

3.4. Arvioinnin kohdentamisen periaatteet

Tarkastuslautakunnan toiminta on riippumatonta toimivasta johdosta. Tarkastuslautakunnan tehtävässä korostuu hyvinvointialueen toimintojen, toimintatapojen sekä palvelujen järjestämisen tarkoituksenmukaisuusarviointi. Tarkastuslautakunnan on käytävä toimikauden aikana läpi hyvinvointialueen keskeisimmät toiminnot.

Arviointisuunnitelmaan arviointiaiheet valitaan seuraavilla periaatteilla:

- Arviointi kohdennetaan hyvinvointialuestrategian ja aluevaltuuston asettamien tavoitteiden mukaan
- Arviointikohteiden valinnassa ja arvioinnissa voidaan käyttää myös aihepohjaista tai ilmiölähtöistä lähestymistapaa.
- Hyvinvointialuestrategian kokonaistoteutumista arvioidaan kaksi kertaa lautakunnan toimikauden aikana.

---

⁵ Lapin hyvinvointialueella ei toistaiseksi ole laadittu eettisiä ohjeita.

- Hyvinvointialuestrategian mahdollisista toteuttamisohjelmista valitaan arvioitavaksi vähintään yksi toimikauden aikana.
- Talousarviossa asetettujen toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumista hyvinvointialueella ja hyvinvointialuekonsernissa arvioidaan joka vuosi.
- Arvioinnin kohteena ovat myös valtuuston tytäryhteisöille asettamat tavoitteet ja tytäryhteisöjen omistajaohjaus. Tytäryhtiöistä arvioidaan lautakunnan toimikauden aikana vähintään yksi.

Työohjelman arviointikohteet valitaan seuraavilla periaatteilla:

- Valittaessa kohteeksi toiminta tai palvelu, arviointikohde voi olla yksittäinen (arviointi voi kohdistua myös poikkihallinnollisesti useampaan) toimiala tai sen vastuualue tai vastuuyksikkö sekä myös palvelualue.
- Arvioinnin kohde voi olla hyvinvointialueen oma toiminta tai hyvinvointialueen toiminta palvelujen järjestäjänä.
- Arviointikohteena voi olla hyvinvointialuekonsernin tytäryhteisön toiminnalle asetut tavoitteet ja omistajaohjaus.
- Arvioitavaksi voidaan valita strategisesti merkittävän valtuuston tekemän yksittäisen linjauspäätöksen toteutuminen.
- Arvioinnin kohteena voi olla myös jokin merkittävä hyvinvointialueen toimintaan tai palveluihin liittyvä ajankohtainen kohde.

Hallintosäännön (HS 92 §) mukaan lautakunta raportoi arviointityössään tekemistään havainnoista aluevaltuustolle vuosittain annettavassa arviointikertomuksessa. Ennen arviointikertomuksen valmistumista tarkastuslautakunta voi antaa aluevaltuustolle tarpeelliseksi katsomiaan selvityksiä. Tarkastuslautakunta voi raportoida tilikauden aikana aluevaltuustolle myös muista merkittävistä havainnoista.

Aluevaltuustolle arviointikertomusta koskevan esityksen yhteydessä tarkastuslautakunta yksilöi ne asiat, joissa aluehallitusta kehoitetaan ryhtymään toimenpiteisiin niiden korjaamiseksi ja joista aluehallituksen on annettava aluevaltuustolle selvitys.

Arviointikertomus antaa valtuustolle tietoa siitä, ovatko valtuuston talousarviossa hyvinvointialueelle ja hyvinvointialuekonsernille asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet toteutumassa. Tavoitteena on antaa valtuustolle tietoa, jolla on käyttöä tavoitteiden toteutumiseen liittyviin riskeihin reagoitaessa sekä syksyn talousarviokäsittelyssä.

Arviointitietoa ja johtopäätöksiä annetaan:

- hyvinvointialueen ja hyvinvointialuekonsernin talouden toteutumisen suunnasta ja loppuvuoteen liittyvistä riskeistä,
- valtuuston asettamien sitovien taloustavoitteiden toteutumisesta tavoitteiden suuntaan ja niihin liittyvistä riskeistä, sekä

- valtuuston asettamien sitovien toiminnan tavoitteiden toteutumisesta tavoitteiden suuntaan ja niihin liittyvistä riskeistä.

4. Arvioinnin laadun varmistaminen

4.1. Arvioinnin toteutusprosessi ja vastuut valmistelussa

Tarkastuslautakunnan vuosittainen arviointiprosessi kuvataan ja dokumentoidaan. Sen jälkeen, kun arviointikertomuksen arviointikohteet on määritelty vuosittaisessa työohjelmassa, lautakunta päättää erityisten arviointikohteiden toteuttamissuunnitelmista syyskuussa (vrt. taulukko 1), jotka valmistellaan ulkoisen tarkastuksen yksikössä. Toteuttamissuunnitelma sisältää lyhyen perustiedon arviointikohteesta sekä arviointiasetelman eli arvioinnin rajaukset, arviointikysymyksen ja mahdollisesti siitä johdetut osakysymykset sekä arviointikriteerit.

Arvioinnin rajaus määrittää, mitkä asiat sisältyvät arviointiin ja mitkä jätetään sen ulkopuolelle. Rajauksia voidaan tehdä esimerkiksi ajallisesti, palvelukohtaisesti tai hallinnollisesti. Toteuttamissuunnitelma sisältää myös mahdollisen arviointitilaisuuden ajankohdan, arviointitilaisuuteen kutsuttavat henkilöt, jotka voivat olla viranhaltija- ja luottamushenkilöjohtoa, muita arviointikohteen vastuuhenkilöitä ja asiantuntijoita.

Lisäksi suunnitelma sisältää mahdolliset erityiset tiedonhankintatavat, kuten omat haastattelut, kyselyt tai tutustumiskäynnit. Suunnitelma voi tarkentua arviointityön edetessä, mutta merkittävistä muutoksista päättää lautakunta. Merkittävä muutos on arvioinnin kohteen muutos tai sen rajauksen olennainen muutos tai tilaisuuden ajankohdan muutos.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö valmistelee toteuttamissuunnitelman perusteella lautakunnan arviointitilaisuudet. Arviointitilaisuus voidaan järjestää myös osana lautakunnan normaalia kokousta. Arviointitilaisuutta varten ulkoisen tarkastuksen yksikössä laaditaan lautakunnan omaan käyttöön arviointimuistio, joka sisältää arviointikohteeseen liittyviä arviointitilaisuudessa tarvittavia perustietoja.

Ennen arviointitilaisuutta kutsutut asiantuntijat saavat ulkoisen tarkastuksen yksikössä valmistellut ja lautakunnan käsittelemät arviointikysymyksestä johdetut tarkemmat ennakkokysymykset, joihin arviointitilaisuudessa odotetaan vastauksia. Lautakunnan jäsenet voivat arviointitilaisuudessa tehdä lisäkysymyksiä. Arviointitilaisuuden lopuksi lautakunta keskustelee, ohjaa valmistelua ja määrittelee tarvittaessa ulkoisen tarkastuksen yksikölle lisäselvitettävät asiat.⁶

Arviointitilaisuuden jälkeen arvioinnin valmistelu jatkuu ulkoisen tarkastuksen yksikössä muun tarvittavan tietoaineiston keräämisellä ja analysoinnilla.

⁶ Tampereen kaupunki, tarkastuslautakunta 8.12.2020 § 154

Arviointikertomuksen tekstit toimitetaan arviointikohteille asiatarkastukseen.⁷ Toimitettavaan aineistoon eivät sisälly tarkastuslautakunnan johtopäätökset tai kannanotot.

Tarkastuslautakunta käsittelee kaikki arviointikertomukseen tulevat tekstit, joihin sisältyy johtopäätökset sekä määrittää lautakunnan kannanotot. Tarkastuslautakunta hyväksyy ja allekirjoittaa valmiin arviointikertomuksen. Arviointiraporttiluonnos valmistellaan lautakunnan vahvistamien periaatteiden mukaisesti ulkoisen tarkastuksen yksikössä ja käsitellään tarkastuslautakunnassa.

Oleellista olisi, että lautakunta tuottaisi lisäarvoa ja tukea aluevaltuuston päätöksenteolle tuottamalla ja hankkimalla uutta tietoa ja näkemyksiä hyvinvointialueen taloudesta ja hallinnosta. Lisäarvoa tuottava arviointi sisältää toimenpidesuosituksia ja vaihtoehtojen pohdintaa. Asiantilan pelkkä toteaminen ei vielä riitä arvioinniksi.⁸

4.2. Arviointien toteuttamistapoja

Yleinen periaate arvioinnissa on, että eri lähteistä hankittua tietoa analysoidaan vertaamalla asioiden tavoitetilaa (arviointikriteeri) asioiden vallitsevaan tilaan. Arviointia voidaan valmistella omana toimintana tai yhdessä muiden hyvinvointialueiden tai muiden yhteistyöorganisaatioiden kanssa. Tarkastuslautakunta voi myös hankkia erillisiä selvityksiä tai arviointeja tai niiden osia ulkopuolisilta asiantuntijoilta.

Lautakunnan työohjelmaan kuuluvat erityiset arviointikohteet ovat laajuudeltaan erilaisia. Suppeimmillaan arvioinnin kohteena voi olla esimerkiksi tietyn palvelun saatavuus, asiakastytyvyisyys tai yksittäisen valtuuston tavoitteen toteutumisen suunnan kuvaus. Laajimmillaan arvioinnit voivat olla esimerkiksi palvelujen järjestämisen organisaatio- ja/tai tuottajarajat ylittäviä arviointeja, palvelujen asiakaslähtöisiä vaikuttavuustarkasteluja tai palvelujen tuloksellisuusarviointeja.

Hyvinvointialuestrategian toteutumista arvioitaessa arviointikertomuksessa esitetään lautakunnan näkemys hyvinvointialuestrategian tavoitteiden toteutumisesta. Samalla voidaan myös arvioida, toteuttavatko talousarviossa asetetut tavoitteet hyvinvointialuestrategiaa. Hyvinvointialuestrategian toteuttamisohjelmien toteutumista arvioitaessa arviointikertomuksessa esitetään lautakunnan havainnot ja näkemys siitä, miten ohjelma on toteutunut ja onko ohjelman toteutuksessa edetty strategisten tavoitteiden suuntaan.

Valtuuston asettamien toiminnan tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa tarkastuslautakunta esittää oman näkemyksensä tavoitteiden toteutumisesta. Toteutumisen arviointi perustuu pääosin toimintakertomuksessa annettuihin

⁷ Vrt. Tarkastuslautakunta 19.1.2023 § 12. Arviointikertomuksen 2022 viestintäsuunnitelma

⁸ HE 241/2020 vp, s. 628

tietoihin. Arvioinnissa tarkastuslautakunta vertaa tavoitteen mittarin tavoitetilaa ja toimintakertomuksessa raportoitua tietoa toisiinsa. Jos vain osa tavoitteen mittareista on toteutunut, toteutumisen arviointi perustetaan kokonaistilanteen arviointiin.

Jos valtuustotavoite on epäselvä, mittareita ei ole asetettu tai seurantatieto ei vastaa tavoitteeseen tai sitä ei ole esitetty, lautakunta voi jättää tavoitteen toteutumisen arvioimatta. Lautakunta kiinnittää erityistä huomiota niihin tavoitteisiin, jotka eivät arvioinnin perusteella ole toteutuneet, mutta myös onnistumisia tuodaan esille.

Kannanotoissaan tarkastuslautakunta esittää yhteenvetona näkemyksensä tavoitteiden toteutumisen tuloksellisuudesta. Lautakunta voi myös arvioida raportointitiedon riittävyttä ja selkeyttä sekä tavoitteiden mitattavuutta ja muuta laatua. Tuloksellisuusarviointia ja tarkoituksenmukaisuusarviointia voidaan tehdä kaikissa tarkastuslautakunnan arvioinneissa, mutta etenkin toimintaa, palvelutuotantoa ja palvelujen järjestämistä koskevilla arvioinneilla.

Toiminnan, palvelujen tuottamisen ja niiden järjestämisen tuloksellisuusarvioinnissa tarkastuslautakunnan käyttämät näkökulmat ovat tuottavuus ja taloudellisuus, vaikuttavuus, tehokkuus sekä palvelujen laatu ja saavutettavuus, joka sisältää myös asiakastytyväisyyden, henkilöstön aikaansaannoskyvyn ja palvelukyvyn.

Toiminnan, palvelujen tuottamisen tai niiden järjestämisen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa lautakunta arvioi, onko hyvinvointialueen toiminta ollut esimerkiksi yhteiskunnan, kustannusten, saavutettujen vaikutusten, hyvinvointialueen asukkaiden tai asiakkaiden näkökulmasta tarkoituksenmukaista. Tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa voidaan selvittää, onko saavutettu tavoiteltuja vaikutuksia. Tällöinkin arvioinnille asetetaan etukäteen esimerkiksi hyvinvointialuestrategiasta johdetut arviointikriteerit.

Tuloksellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan siinä laajuudessa, kuin se on käytettävissä olevan tiedon perusteella mahdollista. Talouden arviointi perustuu etenkin hyvinvointialueen seurantatietoihin, tilinpäätökseen ja niihin liittyvään viestintään. Siinä voidaan käyttää myös aikasarjoja, valtakunnallisia tietolähteitä ja tietoa muista hyvinvointialueista.

Lautakunta voi arvioida myös toiminnan ja talouden tavoitteita, jotka eivät sisälly talousarvioon. Talouteen voi liittyä myös työohjelmassa määritellyjä erityisiä arvioinnin kohteita. Tarkastuslautakunnan lakisääteisenä tehtävänä on arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos hyvinvointialueen taseessa on kattamatonta alijäämää. Tytäryhtiöitä ja säätiöitä arvioidaan valtuuston päättämien omistajapoliittisten tavoitteiden ja muiden tytäryhteisöjä koskevien valtuustotavoitteiden näkökulmasta. Arviointi kohdistuu etenkin hyvinvointialueen

omistajaohjaukseen ja sen rooliin valtuuston määrittämän omistajapolitiikan toteuttajana.

Tarkastuslautakunta voi jossain tapauksessa tarkastella arviointikohteita ennakkolisesti. Esimerkiksi strategisissa hankkeissa voidaan tarkastella, onko hanke- tai kehittämissuunnitelma hyvinvointialuestrategian mukainen ja onko siinä huomioitu asiakaslähtöisyys ja tuloksellisuus. Arvioinnissa voidaan lisäksi tarkastella, onko hankkeen tulosten mittaamiseen valmistauduttu.

Arvioinnissa olisi perusteltua kiinnittää huomiota erityisesti niihin tavoitteisiin, jotka eivät ole toteutuneet. Tällöin tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan olisi mahdollista olla hyvinvointialueen toimintaa parantava ja kehittävä (HE241/2020 vp, s. 628).

4.3. Arvioinnin tietolähteet

Lautakunnan merkittävä tietolähde on arviointitilaisuudet, joita järjestetään lautakunnan harkinnan mukaan kaikista tai osasta sen työohjelman mukaisista erityisten arviointien kohteista. Tilaisuuksissa tietoa saadaan arviointitilaisuuksiin kutsuilta asiantuntijoilta.

Hallintosäännön 90 §:n mukaan lautakunnan määräämillä luottamushenkilöillä ja viranhaltijoilla on läsnäolovelvollisuus tarkastuslautakunnan kokouksessa lautakunnan niin päättyessä. Lautakunnan kokoukseen voidaan kutsua asiantuntijoita lautakunnan arviointityössä tai muussa toiminnassa tarvittavan yleisinformaation saamista varten.

Lautakunta voi tehdä haastatteluja, kyselyjä ja tutustumiskäyntejä arvioinnin tietoperustan laajentamiseksi. Näistä se päättää toteuttamissuunnitelmassa. Lisäksi lautakunta voi pyytää toteuttamissuunnitelmassa määritellysti tai arviointitilaisuuden jälkeen käytävässä ohjauskeskustelussa kohteena olevilta yksiköiltä tietoja tai selvityksiä kirjallisina.

Tiedonhankintatapojen määrään ja laajuuteen vaikuttaa lautakunnan ja ulkoisen tarkastuksen yksikön muiden tehtävien määrä. Hyvinvointialuelain 129 §:n mukaan tarkastuslautakunnalla on salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada hyvinvointialueen viranomaisilta ne tiedot ja nähtävikseen ne asiakirjat, joita se pitää tarpeellisina arviointitehtävän hoitamiseksi. Tarkastuslautakunnalla olisi toimielimenä oikeus tietojen saamiseen, joten lautakunnan tulisi tehdä päätös asiasta.⁹ Tarkastuslautakunnan jäsen ja tilintarkastaja toimivat virkavastuulla ja heillä on velvollisuus pitää salassa ne tiedot, jotka he säännöksen nojalla ovat saaneet.

---

⁹ HE 241/2020 vp, s. 633

Tarkastuslautakunnan tehtäviin ei kuuluisi konserniin kuuluvien tytäryhteisöjen toiminnan ja talouden tarkastus. Tarkastuslautakunnalla ei olisi oikeutta saada tietoja ja nähtäväkseen asiakirjoja suoraan tytäryhteisöjen toimielimiltä tai vastuuhenkilöiltä. Tarkastuslautakunnan tietojensaantioikeus tytäryhteisöistä rajoittuisi konsernijohdon raportointiin ja muihin hyvinvointialueen viranomaisten hallussa oleviin asiakirjoihin. Tarvittaessa hyvinvointialue voi käyttää omistajanvaltaa tarpeellisten asiakirjojen saamiseksi tytäryhteisöiltä.¹⁰

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö kerää ja hyödyntää muut arvioinnin valmistelussa tarvittavat tiedot ja aineistot. Tietolähteitä ovat myös tilinpäätös- ja toimintakertomustiedot, vuoden aikaiset seurantatiedot ja voivat olla kaupungin yksiköissä laaditut raportit, muut asiakirja-aineistot sekä verkkosivuilta sekä tietojärjestelmistä saadut tiedot.

Tietolähteinä voidaan käyttää myös esimerkiksi asukas- ja asiakaskyselyjen tuloksia sekä valtakunnallisia selvityksiä ja vertailutietoja erityisesti muista hyvinvointialueista. Aineistoina voidaan käyttää myös ulkoisen tarkastuksen yksikössä tehtyjä tarkastuksia ja tilintarkastajan raportteja.

Ollennaiset tietoaineistot dokumentoidaan ja säilytetään siten, että niiden perusteella käy selville, miten valmistelussa on päädytty arvioinnin johtopäätöksiin. Tarkastuslautakunnan ei tule kuitenkaan puuttua operatiiviseen toimintaan.¹¹

4.4. Valtuustolle raportoinnin sisältömääritykset

Tarkastuslautakunnan arvioinnin tulokset raportoidaan vuosittain aluevaltuustolle annettavassa arviointikertomuksessa, jossa esitetään vuoden työohjelman mukaiset arviointitulokset.

Arviointikertomus on selkeä, objektiivinen ja perusteltu. Arviointikertomus on sävyiltään rakentava ja pyrkii hyvinvointialueen toiminnan ja palvelujen kehittämiseen. Tarkastuslautakunnan tulisi arviointikertomuksen valmistelussa ottaa huomioon myös Valtiontalouden tarkastusviraston mahdollisesti antamat arviot hyvinvointialueen toiminnasta ja taloudesta.¹²

Arviointi perustuisi muun muassa hyvinvointialuestrategiaan, talousarvioon ja -suunnitelmaan, päätöksiin, raportointitietoon ja muuhun tarkastuslautakunnan hankkimaan tietoon. Arviointikertomukseen sisältyvien erityisten arvioinnin kohteiden tekstit ja johtopäätökset sekä kannanotot perustuvat arviointikysymykseen, arviointikriteereihin ja arvioinnin aikana kerättyyn tietoaineistoon.

¹⁰ HE 241/2020 vp, s. 629

¹¹ HE 241/2020 vp, s. 629

¹² HE 241/2020 vp, s. 630

Arviointikertomuksen osat ovat pääsääntöisesti:

- puheenjohtajan arviointikertomuksen keskeistä sisältöä tiivistävä katsaus
- tarkastuslautakunnan tehtävän, kokoonpanon ja työskentelyn kuvaus
- hyvinvointialueen ja hyvinvointialuekonsernin talouden arviointia
- aluevaltuuston talousarviossa asettamien sitovien tavoitteiden toteutumisen arvioinnin tulokset
- kyseiseen arviointikertomukseen valittujen erityisten arviointikohteiden arviointien tulokset
- tarkastuslautakunnan kannanotot ja aiempien kannanottojen etenemisen tilanne (kannanottojen vaikuttavuuden seuranta)

Jokaisesta erityisestä arviointikohteesta esitetään vähintään arviointikysymys, arvioinnin kannalta olennaisimmat tiedot kohteesta, olennaiset arviointitulokset ja -havainnot sekä yleensä johtopäätöksiä arvioinnista ja tarkastuslautakunnan kannanotoista, joihin odotetaan vastauksia.

Aluehallitus antaa aluevaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Aluehallituksen lausunto olisi perusteltua nähdä vuoropuheluna tarkastuslautakunnan kanssa. Koska lausunto perustuu sen alaisten toimielimien ja viranhaltijoiden valmisteluun, se olisi myös luonteva ja toimiva tapa saattaa tarkastuslautakunnan havainnot ja mahdolliset kehittämisehdotukset myös laajemmin koko organisaatiolle ja saada niitä myös tätä kautta osaksi toiminnan kehittämistä.¹³

4.5. Arvioinnin kehittäminen

Tarkastuslautakunta kehittää toimintaansa ja tehtäviensä toteuttamistapoja jatkuvan kehittämisen periaatteen mukaisesti. Kokonaisvaltaisen laatu- ja kehittämistyön¹⁴ avulla varmistetaan työprosessien sujuvuus, yhteistyön joustavuus ja toiminnan tuloksellisuus. Vuosittaiset kehittämiskohteensa lautakunta määrittää työohjelmassaan. Lautakunta seuraa palautetta, jota se saa arviointikertomuksista muun muassa aluevaltuustolta.

Laadunhallinta on osa arkityötä, yhteistyötä ja vuorovaikutusprosesseja. Laadunvarmistuksen menetelminä käytetään tehtyjä sidosryhmäkyselyjä (luottamuselimet, asiakkaat, hyvinvointialueen asukkaat, muut hyvinvointialueet tai arviointikohteet). Lisäksi lautakunta voi hankkia toiminnan vakiinnuttua ulkopuolisen asiantuntijan laatuauditoinnin arviointikertomuksesta.

---

¹³ HE 241/2020 vp, s. 630

¹⁴ EFQM Exellece –malli 2012

Lautakunta tekee kahden vuoden välein oman toimintansa itsearvioinnin.¹⁵ Arvioinnin kehittämistä edesauttavat myös lautakunnan jäsenten osallistuminen koulutuksiin ja mm. hyvinvointialueiden tarkastuslautakuntien yhteisseminaareihin ja tapaamisiin sekä lautakuntien ja viranhaltijoiden muu yhteistyö. Lautakunta voi järjestää omia seminaareja.

5. Arvioinnin vaikuttavuuden varmistaminen

5.1. Arviointitulosten viestintä ja arviointiprosessin aikainen vuorovaikutus

Arviointikertomuksen hyödyntämisen ja vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että arviointituloksista viestitään riittävästi sekä kaupungin sisäisille että ulkopuolisille arviointitiedon käyttäjille.¹⁶ Arviointikertomus luovutetaan toukokuussa valtuuston puheenjohtajalle erillisessä luovutustilaisuudessa.

Arviointikertomus tulee julkiseksi, kun se lähtee luovuttamisen jälkeen valtuuston esityslistalle ja arviointikertomus käsitellään valtuustossa samassa kokouksessa tilinpäätöksen kanssa. Mahdollinen arviointiraportti käsitellään valtuustossa samassa kokouksessa, kuin aluehallituksen puolen vuoden seurantaraportti elosyyskuussa.

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja käyttää arviointikertomuksesta ja arviointiraportista puheenvuoron valtuustossa lautakunnan keskeisistä kannanotoista. Lautakunnan arviointiperiaatteet, arviointisuunnitelma ja työohjelma ovat julkisia asiakirjoja ja ne julkaistaan Lapin hyvinvointialueen verkkosivuilla.

Tarkastuslautakunnan kokoukset ovat suljettuja kokouksia. Ulkoisen tarkastuksen yksikkö on vuorovaikutuksessa arviointikohteiden kanssa koko arviointiprosessin ajan. Avoimella vuorovaikutuksella varmistetaan myös arvioinnin laatua. Lautakunta päättää ennen arviointikertomuksen julkaisemista viestintäsuunnitelmassa kohderyhmät ja keskeiset viestintätavat.

Jokavuotisia kohderyhmiä ovat valtuutetut, Lapin hyvinvointialueen asukkaat, hyvinvointialuekonsernin johto, arviointikohteet ja media. Viestinnän käytännön valmistelusta ja toteutuksesta vastaa ulkoisen tarkastuksen yksikkö. Lautakunnan arviointityöstä ja lautakunnan kannanotoista medialle antavat tietoja tarkastuslautakunnan puheenjohtaja ja tarkastuspäällikkö.

---

¹⁵ CAF2006, s. 35-38

¹⁶ Vrt. Tarkastuslautakunta 19.1.2023 § 12. Arviointikertomus 2022 viestintäsuunnitelma

5.2. Vastaukset kannanottoihin ja tarkastuslautakunnan kannanottojen vaikuttavuuden seuranta

Hyvinvointialuelain 125 §:n mukaan aluehallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Aluehallituksen lausunto olisi perusteltua nähdä vuoropuheluna tarkastuslautakunnan kanssa.

Aluevaltuusto lähettää arviointikertomuksen käsittelystä kaupunkinhallitukselle toimenpiteitä varten ja määrittää kokouksen, jolloin asia palaa valtuustoon. Aluehallituksen tehtävänä on lähettää arviointikertomuksen kannanotot toimialoille vastattavaksi sekä huolehtii, että aluehallituksen lausunto annetaan valtuustolle annetussa aikataulussa.

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja voi käyttää vastauksista puheenvuoron valtuustossa. Vastaukset ja lausunto tulevat tämän jälkeen tiedoksi tarkastuslautakuntaan. Tarkastuslautakunta seuraa kannanottojensa vaikuttavuutta valitsemalla määrittämillään kriteereillä osan kannanotoistaan seurattavaksi tai jatkoseurattavaksi.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö kerää toimialojen vastauksista ja muista tietolähteistä seurantatiedot. Arviointikertomuksessa raportoidaan havaituista toimenpiteistä, joilla kannanottoja on edistetty.

6. Keskeisiä käsitteitä

Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan arviointitoiminnassa käyttämiä keskeisiä käsitteitä ja asiakirjajulkisuutta avataan taulukossa 2. Julkisuuslain (621/1999) 1 §:n mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei tässä tai muussa laissa erikseen toisin säädetä. Arviointimuistiot laaditaan lautakunnan omaan käyttöön. Ne ovat julkisuuslain mukaisia valmisteluasiakirjoja ja siten salaisia. Arviointityön luonne edellyttää luottamuksellisuutta, jotta arviointikohteet voivat kertoa avoimesti asioistaan.

Taulukko 2. Arviointityön keskeisiä käsitteitä ja asiakirjajulkisuus.

Käsite	Käsitteen sisältö	Asiakirjajulkisuus
Arvioinnin toteuttamis-suunnitelma	Erityisten arviointikohteiden arvioinnin toteuttamista koskeva suunnitelma, jonka lautakunta hyväksyy syksyllä ennen arviointityön aloittamista.	Ei vielä julkinen asiakirja (JulkL 6.1 §:n 9 kohta). Tulee julkiseksi, kun arviointikertomus on hyväksytty
Arviointikohde	Arviointikohde on yksi tai useampi toimiala, vastuualue, yksikkö tai yhtiö, jonka toimintaan tai palveluun arviointi kohdistuu tai se arviointiaihe tai ilmiö, josta arviointi tehdään.	

Arviointikriteeri	Asioiden tavoitetila, johon asioiden vallitsevaa tilaa verrataan (esim. valtuuston talousarviossa määrittämä sitova talouden tai toiminnan tavoite). Lautakunta määrittää alustavasti toteuttamissuunnitelmissa erityisten arvioinnin kohteiden arvioinneissa käytettävät arviointikriteerit.	
Arviointikysymys	Arviointikysymys kertoo, mitä arvioinnilla halutaan saada selville, ja arviointikertomusteksti antaa vastauksen arviointikysymykseen. Se voidaan jakaa osakysymyksiin. Joskus arvioinnissa voi olla useampi arviointikysymys.	
Arviointimuistio	1. Ennen arviointitilaisuutta lautakunnan jäsenille valmistellaan muistiluonnos, joka sisältää arviointikohteeseen liittyviä arvioinnissa tarvittavia perustietoja ja ennakkoon tarkastuslautakunnan hyväksymät arviointikohteille jaetut kysymykset 2. Arviointitilaisuuden jälkeen arviointimuistioon kirjataan arviointitilaisuudessa kysymyksiin annetut vastaukset. Voi sisältää myös kuultavan asiantuntijan valmisteleman diaesityksen.	Ei Julkisuuslain mukainen asiakirja
Arviointisuunnitelma	Suunnitelma tarkastuslautakunnan toimintakauden arviointiaiheista. Arviointisuunnitelma laaditaan, kun valtuusto on hyväksynyt valtuustokauden hyvinvointialuestrategian. Voidaan tarkistaa vuosittain touko–elokuun kokouksissa.	Julkinen asiakirja
Arviointitilaisuus	Lautakunnan toteuttamissuunnitelmassa määrittelemä vuorovaikutteinen tilaisuus, johon kutsutaan asiantuntijoita kuultavaksi ja vastamaan arviointikysymyksestä johdettuihin etukäteen toimitettuihin kysymyksiin. Tilaisuudet voivat sisältää myös tutustumista arviointikohteeseen. Tilaisuudet toteutetaan pääsääntöisesti lautakunnan normaalin kokouksen yhteydessä.	Ei julkinen tilaisuus
Erityiset arviointikohteet	Lautakunnan työohjelmaansa määrittämät lautakunnan arviointisuunnitelmasta johdetut arviointikohteet kyseisenä vuonna. Erityisistä arviointikohteista tehdään toteuttamissuunnitelma. Erityisistä arviointikohteista järjestetään yleensä arviointitilaisuus.	Julkinen asiakirja Ei julkinen asiakirja Ei julkinen tilaisuus
Tarkastuslautakunnan työohjelma	Hyvinvointialuelain 125 §:n tarkoittama arviointisuunnitelma. Työohjelmassa, joka hyväksytään touko–elokuussa, lautakunta määrittää seuraavassa arviointikertomuksessa raportoivat arviointikohteet. Työohjelmassa määritellään lisäksi jaostokäytännöt, lautakunnan muut tehtävät, koulutukset ja toiminnan kehittäminen.	Julkinen asiakirja

7. Lähteet

A. Kirjallisuus

CAF 2006. Yhteinen arviointimalli CAF (Common Assessment Framework).
Organisaation kehittäminen itsearvioinnin avulla. Edita Prima Oy.
EFQM Excellence –malli 2012. Laatualue Excellence Finland.

B. Virallislähteet

Säädökset

Laki hyvinvointialueesta 611/2021

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (Julkisuuslaki, JulkL) 621/1999

Säädösvalmisteluaineisto

HE 241/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

C. Muut lähteet

Lapin hyvinvointialueen aluevaltuusto 19.12.2022 § 134. Hallintosääntö.

Lapin hyvinvointialueen tarkastuslautakunta 19.1.2023 § 12. Arviointikertomuksen 2022 viestintäsuunnitelma.

Oulun kaupunki, tarkastuslautakunta 24.1.2022 § 7. Tarkastuslautakunnan arviointiperiaatteet 2022-2026.

Tampereen kaupunki, tarkastuslautakunta 8.12.2020 § 154. Tarkastuslautakunnan arvioinnin laatuohje.